

AHLAK GELİŞİMİ

Ahlak gelişimi, çocuğun toplumsallaşma sürecinde neyin iyi neyin kötü olduğu konusunda bilinç geliştirmesidir.

1. Psikanalitik Yaklaşım

Freud ahlak gelişimini id, ego ve süper ego arasındaki dengelelere bağlar. Freud, ahlak gelişimi ile kişilik gelişimi arasında bir paralellik görür. Bu kurama göre ahlak gelişimi süper egonun gelişimiyle başlar. Çocuklarda fallik dönem ahlak gelişimi açısından kritik dönemdir. Erikson' a göre ahlak gelişimi "girişkenliğe karşı suçluluk" döneminde başlar. Bu dönemde çocuk anne-babayı mutlu etmek için ilkel, acımasız ve uzlaşmaz olabilir.

2. Davranışçı Yaklaşım

Bu yaklaşıma göre onaylanan pekiştirilen davranışlar doğru, cezalandırılan davranışlar yanlış olarak görülür. Böylece birey doğru ve yanlış ayırımı yapabilir.

3. Sosyal Öğrenme Yaklaşımı

Bu yaklaşım ahlak gelişiminin model alma, taklit ve pekiştirme vasıtasıyla öğrenildiğini öne sürmüştür. Kısaca çocuk anne babayı taklit ederken, ahlaki kültürel standartlarında benimser.

4. Bilişsel Öğrenme Yaklaşımı

Bu yaklaşım ahlak gelişimini bilişsel gelişimle birlikte ele alır. Çünkü birey bilişsel gelişim ile toplumun kural ve yasalarının anlamını daha güçlü biçimde kavrar. Bu yaklaşımda Piaget, Kolberg, Gilligan ve Dewey öne çıkan isimlerdir.

Ahlak Gelişimi / PİAGET

Piaget çocukların bilişsel gelişimi ile ahlak gelişimi arasında bir paralellik olduğuna inanmaktadır. Kuramını çocukların oyunlarını gözleyerek oluşturmuştur. Çocukların bu oyunlarda kuralları nasıl yorumladıklarını gözlemlemiştir. Dönemlerini tamamen yaşa bağlı oluşturur. Ayrıca ahlak gelişiminde evrelerin değişmez bir sıra izlediğini savunur.

Ahlak Öncesi Dönem (0-6 yaş)

2 yaşın altındaki çocuklar kural koymaksızın sadece oynarlar. 2-6 yaş arasındaki çocuklar kurallarının farkındadır fakat uymazlar. Çünkü çocuklar benmerkezcidir. Kurallara neden uymaları gerektiğini kavrayamazlar.

Ahlaki Gerçeklik, Heteronom (6-12 yaş)

Heteronom = Başkalarının yasalarına boyun eğmek

Çocuk bu dönemde kuralların değişmezliğine inanır. Kurallar yetişkinler tarafından konur. Polis, anne vb. Otoriteye kayıtsız şartsız uyulur. Kurallara uymamanın doğal sonucu cezalandırılmaktır. Neden, niyet önemli değildir. Suçun fiziksel sonuçları önemlidir. Birey bu dönemin özellikleri kazandıktan sonra diğer döneme geçer.

Ahlaki Özerklik, Otonom (12+yaş)

Otonom = Kendi yasalarına uyma

Sosyal dünyası hızla değişen birey ahlaki ilkelerini ve kurallarını değiştirir. Birey koşullar değişirse kurallarında değişebileceğini anlar Olayın gerisindeki neden, niyet önemlidir. Ahlak görecelidir.

Ahlak Gelişimi / GILLIGAN

Gilligan için önemli olan " ahlak sevgisini" kazanmaktır. Bireyler kendiliğinden ahlaklı olmazlar. Ahlaklı davranışlar uygun modellerle bireye sevdirmelidir. Erkekler ahlaklılığı hak ve hukukun etrafında şekillendirir. Kadınlar ise merhamet, acıma ve bencil olmama etrafında şekillendirir. Bu farklılığın altında çocuklukta ilişkiler ve eğitim yatar. Kız çocuklar erken yaşta bakıp gözetmeyi öğrenir. Erkek çocuklar ise, bağımsız ve farklı olmayı öğrenir. Gilligan, Kolberg'in master öğrencisidir. Kolberg'in kuramında kadınlara yer vermemesi nedeniyle kendi kuramını oluşturmuştur. Deneyinde evlilik dışı hamile kalan kadınlara "Çocuğunu ne yapacaksın?" diye sorar. Ayrıca Gilligan için önemli olan "ahlak sevgisini" kazanmaktır.

Gelenek Öncesi Düzey

Bencillik evresidir. Ahlaki ilkelerinde kendilerini kurtarmaya yönelik kararlar alırlar. Bazı kadınların bu soruya cevabı: Çocuğu aldırım, kimseyle evlenmek zorunda kalmam.

Geleneksel Düzey

Kendini feda etme evresidir. Ahlaki ilkelerinde toplumun değerlerini dikkate alırlar. Bazı kadınların bu soruya cevabı: Herhangi biriyle evlenir, çocuğu dünyaya getiririm.

Gelenek Ötesi Düzey

Seçimlerin sorumluluğunun üstlenme evresidir. Ahlaki ilkelerinde objektif ve sorumluluk sahibi davranırlar. Bazı kadınların bu soruya cevabı: Kimseyle evlenmem çocuğumu da doğururum.

Ahlak Gelişimi / KOHLBERG

Kohlberg ahlak gelişim kuramını Piaget'in bilişsel gelişim kuramı Özerine kurmuştur. Kohlberg Yaklaşımının temel özellikleri:

1. Gelişimin evreleri adım adım birbirini takip eder. (Birey 1. Evreden 4. Evreye atlayamaz)
2. Gelişim herhangi bir evrede sonlanabilir.
3. Bireyin ahlak yargısı bir alt ya da Ost evreye yoğunlaşmakla birlikte bir evre daha baskındır.
4. Birey bulunduğu evre düzeyinden bir üst evreye yönlendirilir, ancak bir alt evreye yönlendirilemez.
5. Yaş her zaman gelişimin göstergesi değildir.
6. Bilişsel gelişim ahlak gelişimi için gerekli ancak yeterli değildir.
7. Empati gelişim ahlak gelişimi için gerekli ancak yeterli değildir.

Her düzey kendinden öncekine dayanır, kendinden sonrakine temel oluşturur. Kültür evreler arasındaki geçişi hızlandırabilir ancak sırasını değiştiremez.

I- Gelenek Öncesi Düzey

Bireyin ihtiyaçlarının karşılanması önemlidir. Kurallar başkaları tarafından konulur. Yoğun bir benmerkezcilikte bencillik görülür.

İtaat ve Ceza Eğilimi

Birey cezadan kaçmak için otoriteye uyar. Otorite yoksa yasak davranış yapılır. Doğru davranış ödül getiren davranıştır. Neden ve niyet önemli değildir. Suçun fiziksel sonuçları önemlidir.

Saf Çıkarıcı Eğilim

Doğru davranış ihtiyaçları karşılayan ve ödül getiren davranıştır. Kurallar ihtiyacı karşıladığı sürece uyulur: Bireyin ihtiyaçları ilk sıradadır. Birey başkalarının farkına ilk kez bu evrede varır. Ancak ne kadar alırsa o kadar verir. Birey yanlış davranışın karşılığı olan cezayı değerlendirirken kar-zarar hesabı yapar. Fayda cezadan büyükse yanlış davranış sergiler. Birey çıkarıcı davranışlarını bazen yasaların bazen insani değerlerin arkasına saklayabilir.

II-Geleneksel Düzey

Birey için aile, grup ve ulusun beklentisi her şeyden önemlidir. Bazen bireyin kendi ihtiyaçları dahi ikinci sırada kalır. Birey kurallara uyar fakat neden uyduğu hakkında fikri yoktur.

İyi Çocuk Eğilimi

Akran grupları, eş, dost, akraba, öğretmen le işbirliği görülür. Doğru davranış başkalarına yardım etmek ya da onları mutlu etmektir. Onay görmek, iyi çocuk olmak önemlidir. Birey dışlanmaktan, ayıplanmaktan korkar. Empati kurulabilir. (Benmerkezcilik azalmış, somut işlem dönemine geçilmiştir)

Kanun ve Düzen Eğilimi

Akran gruplarının kurallarının yerini toplumun kuralları ve kanunlar alır. Kanunlara sorgusuz sualsiz uyulur. Doğru davranış, sosyal düzene uygun olarak kişinin görevlerini yerine getirmesidir, İnsanların çoğu bu aşamadır.

III - Gelenek Ötesi Düzey

Bireyin kendi ahlaki ilkelerini seçtiği ve örgütlediği düzeydir. Bu döneme her birey ulaşamaz.

Sosyal Sözleşme Eğilimi

Kanunların gerekli ve topluma özgü olduğu savunulur. Kanunlar sosyal düzeni korumak, hak ve özgürlükleri güvenceye almak için gereklidir. Ancak birey kanunların kullanımına eleştirel bakar. Kanunlara uyar ancak kanunların demokratik yollarla değiştirilebileceğini savunur.

Evrensel Ahlak İlkeleri

Dil, din, ırk fark etmeksizin bütün insanlar eşittir. Kişi kendi ahlak ilkelerini seçer ve oluşturur. Bu ilkeler eşitlik, adalet, özgürlük, insan hakları gibi soyut kavramlara odaklanır. Bu ilkelerle çelişen kanunlara uyulmaz çünkü kanunlar insan hayatının üstünde değildir.